

Κοινωνική Ψυχολογία

Η κοινωνική ψυχολογία μελετά τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι σκέπτονται και νιώθουν τον κοινωνικό τους κόσμο, καθώς και τον τρόπο που αλληλεπιδρούν και επηρεάζουν ο ένας τον άλλο.

Πολλές φορές οι άνθρωποι στην καθημερινή τους ζωή λειτουργούν όπως οι επιστήμονες: Συλλέγουν δεδομένα, κάνουν συσχετίσεις και αναζητούν σχέσεις αιτίας αποτελέσματος.

Κοινωνικά σχήματα: Είναι οι γνωστικές δομές που αναπαριστούν τη γνώση μας για κάποια έννοια ή κάποιο τύπο ερεθίσματος.

Τα δεδομένα που αντλούμε προέρχονται από τον άμεσο περίγυρο μας και όχι από ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα.

Άλλη πηγή δεδομένων αποτελούν τα ΜΜΕ, τα οποία όμως δίνουν σημασία σε μικρό αριθμό ατόμων.

Στην καθημερινή μας ζωή συλλέγουμε δεδομένα, τα οποία όμως όταν χρειαστεί να ανακαλέσουμε υπάρχει το ζήτημα της επιλεκτικής ανάκλησης της μνήμης.

Η «ζωντάνια» των πληροφοριών επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο θα τις ανακαλέσουμε.

Ακόμα και αν μπορέσουμε να συλλέξουμε πληροφορίες με ένα συστηματικό τρόπο, δε θα μπορέσουμε να αποφύγουμε τα λάθη που θα προέρχονται από την επιλεκτική ανάκληση της μνήμης.

Η διεργασία κατά την οποία αναζητούμε στη μνήμη μας δεδομένα που ταιριάζουν περισσότερο με τα εισερχόμενα δεδομένα λέγεται σχηματική επεξεργασία.

Τα σχήματα και η επεξεργασία τους μας επιτρέπουν να επεξεργαζόμαστε αποτελεσματικά ένα μεγάλο όγκο πληροφοριών.

Τα σχήματα όμως οδηγούν και σε ένα επιλεκτικό και μεροληπτικό τρόπο με τον οποίο επεξεργαζόμαστε και ανακαλούμε πληροφορίες.

Οι πληροφορίες που δεχόμαστε πρώτες για ένα άτομο έχουν μεγαλύτερο αντίκτυπο στις εντυπώσεις που δημιουργούμε για τα άτομα. Αυτό ονομάζεται φαινόμενο της πρώτης θέσης.

Το φαινόμενο αυτό μπορεί να οφείλεται στη διάδοχη επεξεργασία των σχημάτων.

Συνήθως θυμόμαστε πιο εύκολα πληροφορίες που ταιριάζουν με τα σχήματα που έχουμε, αν και εκ διαμέτρου αντίθετες πληροφορίες μπορεί να είναι πιο ισχυρές στη μνήμη μας.

Επίδραση της εμμονής: Πολλές φορές υιοθετούμε απόψεις παρά το γεγονός ότι ξέρουμε ότι βασίζονται σε λάθος δεδομένα.

Όταν μαθαίνουμε την επιτυχία ή αποτυχία μας σε μια αξιολόγηση ψάχνουμε να βρούμε τα αίτια και αυτά καθορίζουν και τη μελλοντική συμπεριφορά μας.

Τα στερεότυπα είναι σχήματα συνδιακύμανσης χαρακτηριστικών και ανθρώπων.

Οι άνθρωποι γενικά δεν είναι πολύ ακριβείς στον εντοπισμό της συνδιακύμανσης. Έχει βρεθεί ότι τα άτομα υπερεκτιμούν τη συσχέτιση δύο πραγμάτων ή θεωρούν ότι υπάρχει συσχέτιση εκεί που δεν υπάρχει.

Ψευδαίσθηση της συνάφειας: συχνά συσχετίζουμε δύο διακριτά χαρακτηριστικά που εμφανίζονται μαζί παρόλο που μπορεί να μην έχουν καμία σχέση μεταξύ τους.

Τα ΜΜΕ πολλές φορές συμβάλουν στη δημιουργία των στερεοτύπων παρουσιάζοντας μειονοτικές ομάδες που έχουν εγκληματική συμπεριφορά.

Αυτο- εκπληρούμενη προφητεία: Ορισμένες φορές τα στερεότυπα μας οδηγούν να επιδείξουμε μια συμπεριφορά στην οποία τα άτομα απέναντι μας απαντούν με μια συμπεριφορά που επιβεβαιώνει το στερεότυπο μας.

Οι άνθρωποι όπως και οι επιστήμονες προσπαθούν να αποδώσουν αίτια στην κοινωνική συμπεριφορά άλλων ατόμων.

Εσωτερικές αποδόσεις έχουμε όταν τα άτομα εντοπίζουν τα αίτια μιας συμπεριφοράς μέσα στο ίδιο το άτομο, ενώ εξωτερικές αποδόσεις έχουμε όταν πιστεύουν ότι η παρατηρούμενη συμπεριφορά οφείλεται σε εξωτερικά αίτια.

Θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης είναι η τάση που έχουμε να πιστεύουμε ότι για μια συμπεριφορά τα αίτια οφείλονται σε κάποια χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και όχι στις συνθήκες.

Αποδόσεις κάνουμε και για τον εαυτό μας. Παρατηρούμε τη συμπεριφορά μας και προσπαθούμε να κατανοήσουμε τα αίτια.

Ο υποκειμενικός εαυτός διενεργεί συμπεριφορές και ο ψυχολογικός προσπαθεί να τις ερμηνεύσει.

Όταν οι άνθρωποι μιλούν για τις προτιμήσεις, τις συμπεριφορές τους και τα συναισθήματα τους έχουν την τάση να βρίσκουν αιτίες που είναι πιθανές και να αγνοούν τις αιτίες που δεν είναι πιθανές, ακόμα και όταν αυτές δεν είναι λειτουργικές.

Η διεργασία της απόδοσης έχει σχέση με τον πολιτισμό στον οποίο ανήκει κανείς.

Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι πολιτισμοί μπορούν να διαχωριστούν σε ατομικιστικούς και πολιτισμούς συλλογικότητας.

Οι ατομικιστικοί δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανεξαρτησία και την αυτοπεποίθηση, ενώ οι πολιτισμοί συλλογικότητας δίνουν έμφαση στην αλληλεξάρτηση των μελών της κοινότητας.

Στις ΗΠΑ τα άτομα τείνουν να απαντούν στην ερώτηση ποιος είμαι με χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, ενώ οι Ιάπωνες απαντούν σε σχέση με κοινωνικούς ρόλους.

Έρευνες έχουν δείξει ότι οι Αμερικάνοι κάνουν περισσότερες εσωτερικές αποδόσεις από ότι οι Ινδοί.

Στάσεις: Οι στάσεις είναι θετικές ή αρνητικές εκτιμήσεις και αντιδράσεις απέναντι σε αντικείμενα, ανθρώπους, καταστάσεις ή πλευρές του κόσμου.

Σύμφωνα με κάποιους κοινωνικούς ψυχολόγους οι στάσεις αποτελούνται από τρία στοιχεία: ένα γνωστικό, ένα συναισθηματικό και ένα συμπεριφορικό.

Άλλοι υποστηρίζουν ότι αποτελείται μόνο από γνωστικά ή συναισθηματικά στοιχεία.

Συγκεκριμένες στάσεις φαίνεται να συνδυάζονται μεταξύ τους.

Η βασική αρχή της σταθερότητας των στάσεων υποστηρίζει ότι προσπαθούμε να είμαστε συνεπείς με τις στάσεις που έχουμε. Η ασυνέπεια των πράξεων μας είναι κάτι που μας ενοχλεί και για αυτό το λόγο εξαλείφεται.

Η συνέπεια και ασυνέπεια του ατόμου όμως έχει σχέση με το εσωτερικό ιδεολογικό του πλαίσιο και όχι με εξωτερικά κριτήρια.

Οι στάσεις αποτελούν «μόρια απόψεων» που αποτελούνται από: μια στάση, μια πεποίθηση και μια αντίληψη της κοινωνικής υποστήριξης για την άποψη.

Τα «μόρια» ενεργούν ως μονάδες συζήτησης, μας δίνουν μια επίφαση ορθολογισμού και μας ταυτίζουν με σημαντικές για εμάς κοινωνικές ομάδες.

Λειτουργίες των στάσεων.

Συντελεστική λειτουργία. Οι στάσεις εκφράζουν συγκεκριμένες περιπτώσεις της γενικής μας επιθυμίας να εξασφαλίσουμε οφέλη και να αποφύγουμε την τιμωρία.

Η λειτουργία της γνώσης. Οι στάσεις μας βοηθούν να δώσουμε νόημα στον κόσμο μας και να βάλουμε σε τάξη τις πληροφορίες που έχουμε.

Η λειτουργία της έκφρασης των αξιών. Οι στάσεις μας πολλές φορές μας βοηθούν να εκφράσουμε τις αξίες τις οποίες έχουμε.

Η λειτουργία της άμυνας του εγώ. Ορισμένες φορές οι στάσεις μας προστατεύουν από άγχος ή από απειλές προς την αυτοεκτίμηση μας.

Σύμφωνα με την ψυχανάλυση το άτομο μπορεί να προβάλει τις απαράδεκτες παρορμήσεις του εκφράζοντας αρνητικές στάσεις προς άλλους.

Η λειτουργία της κοινωνικής προσαρμογής. Οι στάσεις μπορεί να μας βοηθούν να νοιώσουμε ότι ανήκουμε σε μία ομάδα.

Έχει βρεθεί ότι ορισμένες φορές δεν υπάρχει αντιστοιχία στάσεων και συμπεριφοράς.

Οι καταστάσεις μπορεί να οδηγήσουν τα άτομα να συμπεριφέρονται με τρόπους που δε συμφωνούν με τις στάσεις τους.

Οι στάσεις μπορούν να προβλέψουν συμπεριφορά όταν είναι ισχυρές και σταθερές.

Στάσεις που σχετίζονται ιδιαίτερα με τη συμπεριφορά.

Στάσεις βασιζόμενες στην άμεση εμπειρία.

Τα άτομα που είχαν μεγαλύτερη επίγνωση των στάσεων τους είχαν μεγαλύτερη πιθανότητα να φερθούν με τρόπο συνεπή προς τις στάσεις τους.

Θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας (Festinger, 1957).

Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή όταν τα άτομα έρχονται αντιμέτωπα με ασύμβατες απόψεις αυτό οδηγεί σε ενόχληση και οι ασύμβατες πληροφορίες πρέπει να εξαλείφονται.

Όταν η συμπεριφορά μας είναι αντίθετη με τις στάσεις μας αυτό μπορεί να οδηγήσει σε αλλαγή των στάσεων.

Διαπροσωπική έλξη.

Αρέσκεια. Η διαπροσωπική έλξη καθορίζεται από ορισμένους παράγοντες.

Φυσική έλξη. Έρευνες έχουν δείξει ότι οι άνθρωποι δε θεωρούν σημαντικό παράγοντα της φυσικής έλξης όταν πρόκειται να αξιολογήσουν άλλα άτομα.

Πρόσφατες έρευνες όμως έδειξαν ότι το φυσικό παρουσιαστικό παίζει καθοριστικό ρόλο στο αν θα μας αρέσει κάποιος ή όχι.

Η εξωτερική εμφάνιση παίζει σημαντικό ρόλο γιατί έτσι μπορεί να προάγει την κοινωνική μας θέση.

Όταν όμως είμαστε με κάποιον που είναι πιο γοητευτικός από εμάς αξιολογούμεστε λιγότερο ευνοϊκά.

Ο ρόλος της φυσικής έλξης χάνεται όταν το άτομο αρχίζει να ψάχνει μόνιμο σύντροφο.

Η γειτνίαση μπορεί να οδηγήσει στην ανάπτυξη φιλίας ανάμεσα στα άτομα. Το πιο συχνό αποτέλεσμα της παρατεταμένης γειτνίασης είναι η φιλία.

Οικειότητα. Ένας από τους λόγους που η γειτνίαση προκαλεί αρέσκεια είναι ότι αυτή δημιουργεί οικειότητα.

Ομοιότητα. Η ομοιότητα είναι ένας σημαντικός παράγοντας διαπροσωπικής έλξης.

Πολλές φορές άτομα επιλέγουν σύντροφο που είναι εξίσου ελκυστικός/η με αυτά καθώς υπάρχει ο φόβος της απόρριψης από τα πιο ελκυστικά άτομα.

Ίσως οι άνθρωποι να προτιμούν να βρίσκονται μαζί με άτομα που έχουν τις ίδιες ιδέες και πεποιθήσεις με αυτούς προάγοντας έτσι την αυτοπεποίθηση τους.

Ερωτική έλξη και αγάπη.

Έρωτας και γάμος. Η έννοια του έρωτα είναι πολύ παλιά αλλά η πεποίθηση ότι έχει απόλυτη σχέση με το γάμο είναι πολύ νεότερη και καθόλου οικουμενική.

Περιπαθής έρωτας. Έντονη συγκινησιακή κατάσταση στην οποία «τρυφερά και σεξουαλικά συναισθήματα, ανάταση και πόνος, άγχος και ανακούφιση, αλτρουισμός και ζήλια συνυπάρχουν σε ένα κυκλώνα συναισθημάτων» (Berscheid & Walster, 1978, s. 177).

Συντροφική αγάπη. Η τρυφερότητα που νιώθουμε για εκείνους με τους οποίους η ζωή μας είναι στενά συνδεδεμένη (Hatfield, 1988, s. 205).

Η έρευνα δείχνει ότι τα έντονα συναισθήματα του παθιασμένου έρωτα δε διαρκούν πολύ και στους μακροχρόνιους γάμους το κύριο χαρακτηριστικό είναι η συντροφικότητα.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Δαρβίνου η ερωτική έλξη εξελίχθηκε μαζί με το ανθρώπινο είδος για να λύσει συγκεκριμένα προβλήματα.

Σύμφωνα με την κοινωνιοβιολογία οι άνθρωποι ζευγαρώνουν για να δεικνύσουν τα γονίδια τους.

Τα ζητήματα που προκύπτουν είναι τα εξής:

1. Να κερδίσουν τους ανταγωνιστές τους ώστε να έχουν πρόσβαση στα γόνιμα μέλη του αντίθετου φύλου.
2. Να επιλέξουν συντρόφους με καλύτερη δυνατότητα αναπαραγωγής.
3. Να επιδείξουν την κατάλληλη κοινωνική και σεξουαλική συμπεριφορά που θα οδηγήσει στη σύλληψη.
4. Να εμποδίσουν το/τη σύντροφο να τους /τις εγκαταλείψει.
5. Να εξασφαλίσουν την επιβίωση και την αναπαραγωγική επιτυχία των απόγονων τους.

Σύμφωνα με την κοινωνιοβιολογία, το ανθρώπινο είδος εξελίσσεται με στόχο να κάνει έντονο μακροχρόνια δεσμό με τον/τη σύντροφο του ώστε να εξασφαλιστεί ότι ο ανθρώπινος απόγονος θα επιζήσει έως ότου φτάσει στην ηλικία αναπαραγωγής.

Καθώς άνδρες και γυναίκες έχουν διαφορετικούς ρόλους στην αναπαραγωγή οι τεχνικές ζευγαρώματος έχουν εξελιχθεί ώστε να είναι διαφορετικές.

Σχήματα όμως συμπεριφοράς που εμφανίζονται σε πολλούς πολιτισμούς δε σημαίνει ότι είναι προγραμματισμένοι στα γονίδια.